

Our job is not just learning our children to read the word,
but most of all learning them to read the world (Paulo Freire)

1. Doel

Op de Sint Nicolaas en de Kubus geven wij eigentijds leesonderwijs met als doel zelfstandige, gemotiveerde en kritische lezers opleiden die de omringende werkelijkheid steeds beter leren doorzien.

2. Toepassingsgebied

Dit document heeft betrekking op elke les waarbij het begrijpen van mondelinge en geschreven teksten centraal staat (zakelijke, literaire en fictionele, lineaire en digitale) en expliciet tijdens de volgende lessen:

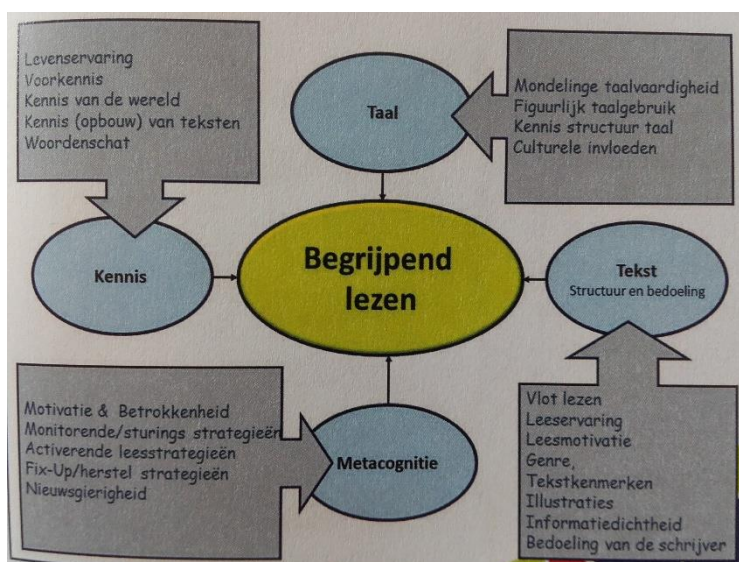
- voorlezen
- in veilig leren lezen (KIM) groep 3,
- begrijpend luisteren in de groepen 1 t/m 4,
- begrijpend lezen in de groepen 4 t/m 8,
- studerend lezen in de groepen 7 en 8,
- in de taalmethode
- in de leesmethode
- getoond beeldmateriaal (jeugdjournaal, beeldbank e.d.)
- en met name bij teksten die we gebruiken bij wereldoriëntatie.

3. Algemeen

Een goede begrijpende lezer denkt na over de inhoud van de tekst en stelt zichzelf voor, tijdens en na het lezen voortdurend vragen. Begrijpend lezen is dus in de eerste plaats een denkproces en de lezer geeft in interactie met de tekst, daar aan betekenis. Dit betekenisverlenende proces is de essentie van lezen. Kinderen moeten dus leren nadenken over de inhoud van teksten. Door met leerlingen over een tekst te praten, stimuleer je hen tot dieper nadenken en tot een beter begrip van de tekst. Hierbij is het van belang dat de leerlingen gemotiveerd zijn om te gaan lezen.

Om het begrip te vergroten, kunnen kinderen strategieën inzetten.

Achtergrondkennis en woordenschat (als spreekbuis van de achtergrondkennis) en vlot technisch kunnen lezen zijn de pijlers onder tekstbegrip. Kennis van de wereld is de belangrijkste bron van achtergrondkennis. Vergroten van de achtergrondkennis en goed technisch lezen versterken elkaar. Daarnaast is het van belang dat de aanpak van toetsen (welke vragen worden er gesteld en hoe vind je het antwoord op die vragen) aangeleerd wordt.

4. Succesindicatoren

Omdat begrijpend lezen/ luisteren een complex geheel is van deelvaardigheden zorgen wij voor een duidelijk overzicht van de deelvaardigheden (lees: de leerkrachten hebben kennis van de leerlijnen) en zorgen dat alle deelvaardigheden voldoende aan bod komen.

- 1) De lessen zijn opgebouwd volgens het IGDI model. Om in onze combinatiegroepen voldoende toe te komen aan differentiatie zullen we het IGDI model soms omdraaien "flippen".

Fase	IGDI	Hulpmiddelen	Aandachtspunten
	Preteaching		
1	Lesdoel en leesdoel benoemen Oriënteren op tekstsoort, onderwerp van tekst/ boek Voorkennis ophalen en/ of voorspellingen doen	Coöperatieve werkvormen: - Denken-delen-uitwisselen - Placemat - Mindmap	Begrippen: illustraties, titel, subtitel, kopjes Aandacht voor woordenschat
2	Instructie: Modelling 	Sturingsstrategieën: Leesstrategieën: Wie, Wat, Waar, Begin, Afloop/ Voorspellen, Vragen stellen, Visualiseren, Verbinden, Samen-vatten en Afleiden Herstelstrategieën	Laat duidelijk zien/ horen wanneer je aan het modelen bent (1 tot 4 x per tekst). Houd voor jezelf bij welke strategie je gemodeld hebt. Betrek leerlingen bij de tekst.
3	Inoefening en begeleide verwerking 	Coöperatieve werkvormen: - Genummerde koppen - Tweepraat (op tijd) - Vensterruiten Taxonomie van BLOOM	Geef een betekenisvolle opdracht die uitnodigt tot praten over de tekst. Verwijs naar de leerdoelen. Gebruik superschema's (drieluik, mindmap)
4	Zelfstandig (ver)werken Verlengde instructie of begeleide verwerking	Taxonomie van BLOOM	ZW- Zorg voor een betekenisvolle verwerkingsopdracht die aansluit bij het lesdoel. Laat leerlingen samenwerken en bespreek ieders aandeel. Vermeld criteria voor het eindresultaat. VI- Afstemmen op leerbehoefte Variëren vraagstelling Praten en denken over tekst.
5	Reflectie en feedback Deze fase kan ook gericht zijn op het bepalen van de beginsituatie voor de volgende begrijpend luisteren/ lezen les om daar goed te kunnen differentieren.	Coöperatieve werkvormen: - Binnen-buitenkring - Mix tweetalgesprek - Mindmap	Herhalen les- en leesdoel. Leerlingen uitnodigen om te vertellen wat ze hebben geleerd. Resultaten met leerlingen bespreken en vervolgstappen.

- 2) Er is aandacht voor inzicht in het denkproces (modellen).
- 3) Er is ruimte voor met elkaar praten over teksten (coöperatieve werkvormen, schurende en naburige teksten).
- 4) Er is aandacht voor het aanbieden en aanleren van strategieën. Leesstrategieën: voor groep 1 t/m 4 hangt zichtbaar in de klas Wie-Wat-Waar-Begin-Eind, Voor groep 5 t/m 8 hangt zichtbaar in de klas Afleiden, Voorspellen, Visualiseren, Vragen Stellen, Samenvatten en Verbinden (Deze worden in 1 t/m 4 al wel aangeboden door ze te benoemen). Daarnaast hebben we aandacht voor herstelstrategieën en sturingsstrategieën.
- 5) Aanbieden van superschema's (bijlage 3) en coöperatieve werkvormen.
- 6) Aandacht voor leesvoorwaarden
  - Technisch lezen (zie ook BAS-document voorbereidend, aanvankelijk en technisch lezen)
  - Woordenschat (zichtbaar in de klas)
  - Kennis van de wereld
  - Vraagstelling Cito
- 7) We laten ons leiden door hoge verwachtingen (opbouw taxonomie van BLOOM).
- 8) De typen leerdoelen bepalen de vorm en inhoud van het assessment (de check van het leren). Wij monitoren de ontwikkeling van onze leerlingen gericht op de verschillende deelvaardigheden op de leerlijn. Wij passen onze lessen aan op basis van de bevindingen.

5. Beschrijving van de werkwijze

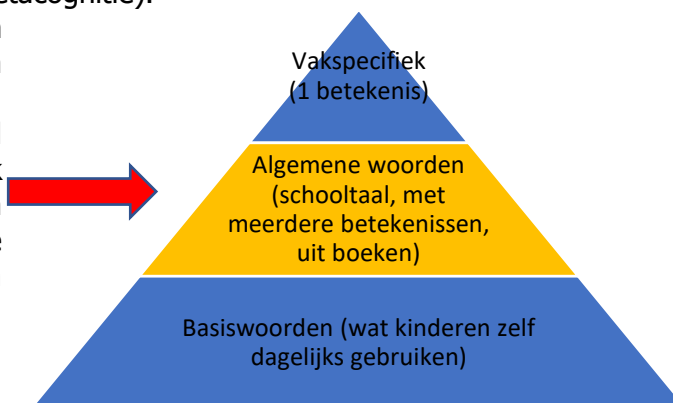
Leerlingen zijn vaak meer gemotiveerd om diverse teksten, fictie én non-fictie te lezen en te horen. Bijvoorbeeld artikelen uit de krant, filmpjes bij WO-lessen, reclamefolders, aankondigingen van evenementen, songteksten en digitale berichten zoals e-mail. Maar ook kinderboeken, gedichten, kunstuitingen (wat is het verhaal dat een beeld vertelt?), informatieve boeken e.d. Wij gebruiken deze variatie aan teksten in betekenisvolle verwerkingsopdrachten die door samenwerkend praten en/ of schrijven vorm krijgen. We bespreken met de kinderen wat ze moeten leren (kennis), wat ze moeten kunnen (vaardigheden) en wat ze moeten begrijpen (toepassen in andere situaties).

Aanbod:

- Groep 1-2 krijgt 2x in de week, **20 minuten**, begrijpend luisteren passend bij een thema dat wordt behandeld in de klas. 1x een informatieve tekst en 1x een verhalende tekst.
- Groep 3 sluit op de Kubus 1x in de week, 30 minuten, bij het circuit in groep 4 aan. En op de Sint Nicolaas sluit groep 3 1x in de week aan bij groep 1-2. Ook krijgt groep 3 1x in de week, 20 minuten, begrijpend luisteren aangeboden in de methode Veilig Leren Lezen (Kim).
- **Les 1 30 minuten** We gebruiken een tekst van de methode Tekst Verwerken vanaf groep 4. In groep 4 begrijpend luisteren, na groep 4 begrijpend lezen en vanaf groep 7 studerend lezen.
- **Les 2 30 minuten** We bieden vanaf groep 3 een circuit aan om zorg te dragen dat alle onderdelen van de leerlijn jaarlijks voldoende aan bod komen. We kiezen de teksten uit op basis van de thema's die op dat moment spelen in de groep (BLINK, taalmethode, leefwereld kinderen). We gebruiken teksten om te leren. Samen praten over teksten gebruiken we veel bij de verwerkingsopdrachten. Op basis van onze monitoring bepalen we de doelen voor deze circuitlessen.
- **Les 3 10 minuten** aandacht aan toets/cito vaardigheden
- **Les 4** toepassen van het geleerde tijdens de taallessen en/of de WO les en/of elke denkbare les waarin teksten worden behandeld.
- Bij het voorlezen staat het leesplezier centraal. In elke groep is het streven om twee keer in de week minimaal 10 minuten voor te lezen. Deze instructie is minder gericht op het tekstbegrip. Daarnaast is er standaard een boekenhoek en een luisterhoek in groep 1-2 en 1x per week een leesactiviteit rondom leesmotivatie in groep 3 t/m 8.
- In groep 3 t/m 8 wordt er dagelijks minimaal 20 minuten door de kinderen zelf gelezen tijdens vrijlezen of technisch lezen (zie BAS).
- We gebruiken het boek "Grip op leesbegrip" van Karin van de Mortel als bronnenboek bij het aanbieden van lees/ luister activiteiten gericht op begrip.

Lesinhoud:

- Op basis van de tekst bepalen we aan welk doel we gaan werken. Zet de tekst centraal. Waarvoor leent de tekst zich? Welke strategie kan je toepassen om het tekstdoel te bereiken?
Ik ga de tekst gebruiken om de kinderen te leren... Wat moet ik dus voordoen... Waar moet de verwerking over gaan... (less is more). We gaan deze les leren over... We leren dit omdat... aan het eind van de les kan je/ga je/ weet je... Of we gaan deze les de tekst over ... gebruiken om te leren ... (v.b. alinea's herkennen). We leren waarom een schrijver dit toepast. Om na te gaan of je het snapt/ weet/ kent vraag ik je aan het eind van de les om ... We kiezen een verwerkingsopdracht die aansluit bij het lesdoel. Een lesdoel is geen lesdoel als het niet door de kinderen wordt gebruikt. Spreek je verwachting uit. Hoe goed moeten de leerlingen het (na de les) kunnen/ kennen. **En na de les bouwen we altijd een check van het leren in. Ga wat je geleerd hebt gebruiken bij... Weten jullie het nog? Schrijf op je kladblaadje wat je geleerd hebt... De uitkomst van deze check gebruiken we bij het monitoren van de ontwikkeling van de leerlingen.**
- Je modelt altijd je lesdoel. "Je moet het er eerst instoppen (voordoen/voorzeggen), voor het er uit kan komen bij de leerlingen". **Je laat zien dat je modelt door een vinger tegen de zijkant van je hoofd te leggen.**
- Tekstdoel. a tekst gebruiken om strategie te leren. b tekst gebruiken om tekst te snappen (leren van de tekst).
- Bij de (zelfstandige)verwerking maken we gebruik van verschillende werkvormen. Met de verwerking toetsen we het doel van de les. Daarbij hanteren we eerst zelf (individueel), dan uitwisselen, delen (kies de beste, bespreek verschillen). We streven naar de diepere laag van het begrijpen te komen door te vragen naar het waarom van het antwoord, monitoren van het eigen denken, toepassen in nieuwe situaties (metacognitie).
- Waar mogelijk wordt het 4-tact model van Verhallen ingezet bij het aanleren van woorden (woordenkast, trap, paraplu ...). Bij het woordenschat onderwijs is Taal Actief (onze taalmethod) leidend. Bedenk bij welke woorden je een woordleerstrategie kunt toepassen, welke je laat zitten en selecteer je woorden en ondertitel jezelf. Stop je woordselectie v.b. in een pot en laat ze regelmatig terugkomen.

Instructie:

- Het modelleren is de cruciale leerkrachtvaardigheid. We maken in woord en gebaar zichtbaar aan de leerlingen wanneer we aan het modelen zijn. We modelen ons denken en geven woorden aan het gebruik van sturingsstrategieën, leesstrategieën en herstelstrategieën. Hierbij ga je niet uitvragen bij kinderen (quizzen). Je moet het er eerst instoppen voor het er uit kan komen.
- We maken zoveel mogelijk visueel. We gebruiken de strategiekaarten en schrijven/ tekenen ook denkstappen/ vormgevers/ aantekeningen op het bord. We maken (mbv office lens) relevante tekst/illustraties visueel.
- Wij gebruiken de taxonomie van Bloom.
- **De begripsmatig zwakke leerlingen ondersteunen wij in hun achtergrondkennis, woordenschat en leesstrategieën door pre-teaching, verlengde instructie en intensivering van de instructie in de vorm van een kleine kring (2x 15 minuten) of verlengde instructie. N.b. dit moeten wij nog nader invullen.**
- Wij gebruiken Het Gradual Release of Responsibility Model (GRRIM) binnen het IGDI model, waarbinnen de verantwoordelijkheid van de leerkracht geleidelijk naar de leerlingen verschuift. Aanvankelijk doet de leerkracht als model het lesdoel hardop denkend, demonstrerend voor. Steeds meer nemen de leerlingen die vaardigheden over, totdat zij zelfstandig werkend, tot toepassen in staat zijn, ook bij teksten in andere vakgebieden.

- Differentiatie vindt plaats door middel van het werken in instructiegroepen en binnen de instructie. Dit doen we door meerdere, verschillende bronnen te gebruiken en door de vraagstelling aan te passen (BLOOM) N.b. wanneer de nieuwe werkwijze voldoende is ingeslepen gaan we meer gericht kijken naar hoe we kunnen differentiëren en hier afspraken over maken.

6. Beschrijving van de doelen:

Begrijpend Luisteren/ Lezen is een cocentrische leerlijn. De strategieën blijven gelijk van groep 1 t/m 8, maar de teksten waarop de strategieën toegepast gaan worden, worden moeilijker t.a.v.

- aviniveau
- onderwerp
- woordenschat (TaalActief4 en VLL zijn nu nog leidend)
- informatiedichtheid
- tekstbouw/ complexiteit

Wij streven ernaar om de leerlijnen te kennen en de leerlijnen van de verschillende leerjaren in onze lessen te verbinden. Op het doelenblad monitoren wij de ontwikkeling van de individuele leerlingen. Op basis van de LVS toetsen en de monitoring bepalen wij de doelen voor de lessen. Ons schoolspecifieke doel is: een gemiddelde 2 score op de LVS toetsen. Voor de groepsdoelen met de bijbehorende vaardigheidsscores verwijzen we naar het kwaliteitszorgplan. Voor de individuele doelen verwijzen wij naar de didactisch overzichten en de monitoring.

Monitoring en analyse:

- observaties tijdens het lezen en betrokkenheid tijdens de lessen.
- In groep 1-2 worden doelen bijgehouden in het observatiesysteem van KIJK.
- In groep 3 gebruiken we de toetsen van VLL.
- Vanaf groep 4 gebruiken we de methode gebonden toetsen van Tekstverwerken.
- Daarnaast gebruiken we van groep 1 t/m 8 ons doelenoverzicht. Hierop is het niveau van de individuele leerling te zien, het niveau van de instructiegroep en het vervolg aanbod is duidelijk zichtbaar.
- LVS toetsen volgens de planning.
- Wanneer leerlingen gemiddeld onvoldoende scores vullen we, aanvullend op de analyse, het analyse en diagnostisch overzicht in van Cedin en betrekken de uitkomsten bij mogelijke verklaringen. Mocht dit onvoldoende inzichten opleveren voeren we een diagnostisch gesprek met de leerling. Nog wenselijk???
- Bovenstaande verwerken we in didactisch overzichten en de analyses, waarbij we de 3 vragen (wat zie ik, wat zijn verklaringen voor wat ik zie, wat ga ik nu doen) beantwoorden.

Risicoleeringen:

4 manieren om differentiatie aan te brengen in de les begrijpend lezen

- Verlengde instructie (herhaling instructie met makkelijkere/ moeilijker tekst)
- Verlengde begeleiding
- Pre-teaching (woordenschat, ophalen kennis wereld, technisch lezen, globaal begrijpen tekst)
- Basisinstructie met ondersteuning (lay-out, andere tekst)
- Wij bieden specifieke aanpassingen: in aanbod, instructie, tijd en verwerking;

7. Toetsing succesindicatoren

- 1x per jaar vindt collegiale consultatie plaats rondom begrijpend luisteren of begrijpend lezen (dit kan ook binnen het schoolteam);
- Jaarlijks bespreken wij dit document en indien nodig wordt het document aangepast.
- 18-9-2019 bezoek Karin van de Mortel. Wat moet beter/
  - Lesdoel: kies 1 lesdoel en waar nodig een leesdoel.
  - Modellen: dit kan meer volledig en zichtbaar in woord en gebaar

- Woordenschat: model woordleerstrategieën
- Niet vraaggestuurd werken (met andere woorden niet quizen). Geef antwoord op je eigen vragen of vraag de hele klas (schrijf op je wisbordje of wie denkt ... en wie denkt ...)
- De verwerking moet aansluiten bij het doel.
- Geen differentiatie gezien.

16-9-2021: Hoe monitoren we de ontwikkeling begrijpend luisteren en lezen?

- Met wat? Welke toetsen, werkvormen, op welke momenten
- Afspraken? Hoe registreer je
- Om te kunnen differentiëren moeten de afspraken rond zelfstandig werken duidelijk zijn. Ken vooraf de beginsituatie. Bepaal de verschillende sub-groepen. Bedenk hoe je gaat differentiëren; Flip het IGDI model, breng verschil aan in aanbod (bronnen, verhaal/beeld, kijken/luisteren, vormgeving tekst), complexiteit, intensiteit van ondersteuning, werkvormen (samen/alleen) of verwerkingsopdrachten (BLOOM)

8. Ambitie/ ontwikkelingen

- De ultieme test of leerlingen begrijpen wat zij lezen kan worden gevonden in de **zaakvakken**. Door begrijpend lezen te integreren in de zaakvakken kunnen de doelen van beide gemeten worden. Maar dan moet wel een doorgaande lijn worden beschreven van groep 1 tot en met groep 8 ten aanzien van de wereld oriënterende vakgebieden en ook van de begrippen waarvan men zeker wil dat de leerlingen die beheersen;
- Onze ambitie is 2019: over 2 jaar zonder begrijpend lezen methode werken. **De eerste stap is gezet door de werkboeken niet meer te gebruiken (met uitzondering van de opdrachten die aansluiten bij het toetsen van het doel van de les).**
- Wat hebben wij nodig om over 2 jaar zonder methode te kunnen werken?

Ambitie 2021-2022?

Bijlage 1: Lesopbouw circuit

1. Voor het lezen

De leerkracht kiest een tekst uit. Tijdens het voorbereiden kiest de leerkracht woorden en doel uit die hij in de les gaat aanbieden, voordat de tekst wordt gelezen. Voor het lezen is er aandacht voor het lesdoel en leesdoel. De leerlingen moeten weten wat ze gaan leren of oefenen tijdens het (voor)lezen.

2. Tijdens het lezen

Tijdens hardop denkend voorlezen geeft de leerkracht het voorbeeld. Hij doet hardop denkend voor hoe hij een tekst begrijpt. Hierbij gebruiken we strategiekaarten.

3. Na het lezen.

Praten en denken over de tekst

We gebruiken strategiekaarten om de informatie uit de tekst te structureren. Pictogrammen geven de leerlingen houvast bij het voorspellen en navertellen van een verhaal.

Na de verwerking

De leerkracht of de leerling geeft feedback op de gemaakte verwerking en benoemt de nieuwe kennis die de leerlingen hebben geleerd. Daarnaast wordt het leesdoel en lesdoel herhaald en we bespreken of het doel behaald is.

Les Aanpak Cito vaardigheden

Expliciet aandacht voor:

- Het opzoeken van de genoemde regels in de tekst is moeilijk: laten markeren
- Lange teksten schrikt kinderen af. Meer krantenartikelen/Quest: meer lange teksten gebruiken.
- Het verschil tussen tekstdeel (met tussenkopjes) en alinea's onderscheiden.
- Vraagstelling: 'Waar past deze zin het best?' oefenen.
- Deel 3 groep 6: beste zoekterm; studievvaardigheden ?
- Tekstsignalen
- Opbouw: inleiding, kern, slot
- strategie: eerste, laatste zin van alinea is belangrijkste zin, woordleerstrategieën
- Signaalwoorden
- Samenvatting: van elke alinea de belangrijkste zin.
- Eerst vragen lezen voordat je de tekst leest.
- Meerkeuze: Twee antwoorden kun je wegstrepen. Zelf antwoord op de vraag geven.
Heel belangrijk is ook dat kinderen leren waarom schrijvers bovenstaande zaken inzetten.

Bijlage 2: Differentiatie tijdens de les

We differentiëren door op verschillende niveaus vragen te stellen aan de leerlingen.

Laag	Strategie van vragen stellen
Creëren	Kun je een nieuw, ander plan bedenken voor Krokodil? Stel je eens voor dat Krokodil veel kleiner is en geen scherpe tanden heeft, wat zou er dan gebeuren?
Evalueren	Wie is er het dapperst? Waar zie/hoor je dat? Wie lost het probleem op voor Krokodil?
Analyseren	Waarom kun je zien dat Nijlpaard niet bang is voor Krokodil? Waarom zijn Nijlpaard en Krokodil hetzelfde? Welk probleem heeft Krokodil? Waar heb je dat gehoord/gezien?
Toepassen	Wat zou jij willen veranderen aan het antwoord van Nijlpaard? Hoe zou jij Krokodil zijn probleem kunnen oplossen? Wat zou jij de libellen willen vragen?
Begrijpen	Wat is een pestkop en wat is een naarling? Waarom zijn de dieren bang voor Krokodil? Waar zie je dat aan?
Onthouden	Wat gebeurde er nadat de Krokodil de kikkers had gezien? Hoe ziet Krokodil eruit?

Figuur 2.9: Uitwerking Prentenboek Krokodil volgens Bloom's Taxonomie (Bouwman & Van de Mortel, 2014)

Dat doen we door:????

Bijlagen:

Lesdoelen begrijpend luisteren en begrijpend lezen

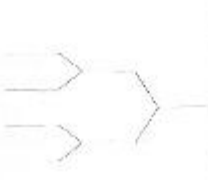
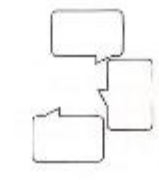

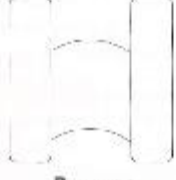

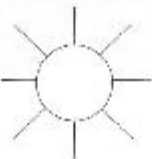
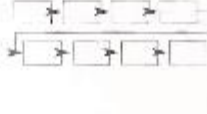
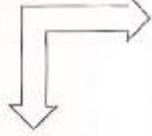
Strategiekaarten 1 t/m 4

Strategiekaarten 4 t/m 8

Uitgewerkte vormgevers.

WERKEN MET VORMGEVERS

Vormgevers			
 Wipwap	 Afvairace	 Tekstballonnen	 Vergelijkingsstrook
 Sterrenstof	 De trechter	 Gebeurtenissenketting	 De puzzel
 Schijf van drie	 Bruggen	 De trap	 Ideeënspiraal
 Denkdruppels	 In je hoek	 Kijk-en Vergelijdijsjt	 Woordveld
 Venndiagram	 Web	 Route-schema	 Rechte hoek